

УДК 331.101(477)

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПЕРШИХ ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК ДРУКАРІВ В УКРАЇНІ

М. С. Пасічник

*Інститут поліграфії та медійних технологій
Національного університету «Львівська політехніка»
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна*

Стаття присвячена аналізу історичних та державних чинників, що вплинули на формування перших професійних товариств на українських землях у XVIII–XIX століттях. Розглянуто соціально-політичні, економічні, культурно-освітні та адміністративні передумови виникнення профспілкового руху, зокрема роль реформ австрійської влади у Східній Галичині та вплив територіальних поділів Польщі на розвиток українських громад. Особлива увага приділена різноманітності форм професійних об'єднань у містах та селах, участі в їхньому створенні селянства, ремісників, торговців, духовенства та інтелігенції. Проаналізовано, як державний устрій та зовнішньополітичні обставини визначали соціальну активність населення та сприяли поширенню демократичних практик і форм самоорганізації. Автор підкреслює, що поєднання зовнішніх факторів, таких як політика Австрії та Росії, та внутрішніх соціальних трансформацій створило умови для зародження українського профспілкового руху, що мало значний вплив на розвиток громадянського суспільства й підготовку підвалин для майбутніх професійних об'єднань.

Ключові слова: професійні спілки, профспілковий рух, Східна Галичина, історія громадських об'єднань, Річ Посполита, Австрія, періодика, друкарі, преса.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю глибшого розуміння історичних та державних передумов формування перших професійних товариств на українських землях, що є важливою складовою розвитку громадянського суспільства та профспілкового руху. Вивчення цього питання дозволяє проаналізувати, як зовнішньополітичні обставини, державні реформи та соціально-економічні трансформації впливали на організацію робітничих, селянських та інтелігентських об'єднань. Актуальність теми також визначається потребою осмислення історичного досвіду формування професійних спілок у контексті сучасних процесів демократизації, захисту прав трудящих та розвитку соціальної солідарності в Україні. Дослідження допомагає усвідомити, що сучасний профспілковий рух має глибокі історичні корені, а його становлення тісно пов'язане із соціально-політичними і культурними трансформаціями попередніх століть.

Постановка проблеми. Проблема формування перших професійних товариств на українських землях XIX століття залишається недостатньо дослідженою в

історіографії. Незважаючи на окремі праці з історії профспілкового руху, бракує комплексного аналізу соціально-політичних, економічних та державних чинників, що визначали можливості організації робітничих, селянських та інтелігентських об'єднань. Особливо актуально вивчати вплив адміністративно-територіальних реформ, політики Австрії та Росії, а також демографічних і культурних змін на процеси самоорганізації населення. Сформульована проблема полягає в потребі визначення комплексних передумов зародження професійних спілок та з'ясування, яким чином зовнішньополітичні та внутрішні соціальні чинники сприяли або стримували їхній розвиток на українських землях.

Стан розробленості проблеми. Проблематика зародження та розвитку перших професійних товариств і профспілкових організацій на українських землях залишається порівняно малодослідженою у вітчизняній історіографії. Вагомий внесок у вивчення цієї теми зробив Ігор Берест, який у низці своїх праць послідовно дослідив процеси становлення професійного руху в контексті соціально-економічних і політичних трансформацій XIX століття. Так, І. Берест [1; 2; 3; 4; 5] послідовно окреслив загальні тенденції виникнення перших робітничих об'єднань, проаналізував соціальні та державні умови, що сприяли формуванню організацій взаємодопомоги, а також визначив особливості становлення професійної свідомості серед робітництва. Подібну позицію займає Р. Берест [6], який подає огляд історії профспілок від моменту їх зародження до 1939 року.

У 2020 році з'явилася публікація, що розширила джерельну базу, але зосереджувалася на діяльності профспілкового товариства лікарів [7]. Окремий напрям становлять дослідження профспілкової преси, зокрема праці І. Береста [8], О. Гончара [9] та С. Гончара [10]. У цих статтях представлено огляд польської преси XIX століття, що здебільшого базується на загальнооглядових підходах і зосереджується на організаційних структурах та соціальних функціях профспілок, без глибокого аналізу публіцистичного дискурсу, гендерних аспектів чи внутрішньопрфесійних суперечностей.

Метою дослідження є всебічне вивчення історичних та державних чинників, які впливали на формування перших професійних товариств на українських землях у XVIII–XIX століттях, а також аналіз соціально-політичних, економічних, культурно-освітніх та адміністративних передумов їхнього зародження. Дослідження передбачає з'ясування ролі зовнішньополітичних факторів, зокрема поділів Польщі та політики Австрійської та Російської імперій, у процесі організації робітничих, селянських та інтелігентських об'єднань, а також оцінку впливу державних реформ на розвиток громадянського суспільства та підготовку підвалин для майбутнього українського профспілкового руху.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наукові дослідження історії світового профспілкового руху свідчать про велику суспільну місію, роль та неocenене значення професійних спілок у житті й діяльності трудових колективів. Спільчанські товариства, об'єднання постають в організованих середовищах робітників, селян, службовців, представників інтелігенції і навіть серед студентів і саме члени кожного з цих середовищ стають творцями й організаторами такого єднання. Як

свідчать автори наукових праць, професійні організації виникали неодноразово в різних державах, мали різноманітні форми та чинники [11; 12; 13; 14].

Як певний феномен у світовому історичному досвіді можна розглядати історію появи перших професійних спілок на українських землях початку XIX століття. Україна, як національна держава, тоді не існувала. Її землі перебували під владою багатьох держав. Тривалий період за українські земельні володіння вели перманентну боротьбу її найближчі сусіди, передусім Річ Посполита та царська Росія, які по-своєму вбачали подальшу долю українського народу у розвитку своїх держав, різнилися у ставленні до громадянських свобод й демократичних цінностей, шляхів та методів вирішення національних, соціальних, релігійних, економічних, культурних, освітніх, виробничо-технічних та інших проблем суспільства.

Україна та її історичний шлях для світової спільноти є унікальним прикладом того, як один український народ, штучно розділений різними державно-ідеологічними системами, з різним рівнем суспільно-політичного та культурно-освітнього розвитку в одному випадку відзначається помітним поступом в суспільному середовищі, прогресивними змінами, досягненням, а в іншому – опинившись в ярмі кріпосницької системи самодержавства, жандармсько-поліцейського свавілля, національної зневаги, на багато десятиліть гальмує свою еволюцію.

Йдеться, перш за все, про землі Східної Галичини та Правобережної України, які до часу територіальних поділів Польщі (1772–1795 рр.) перебували в складі одного великого державного об'єднання – Речі Посполитої і, логічно, мали б відзначатися однаковим рівнем розвитку.

Результати найновіших наукових досліджень свідчать, що на процес зародження та розвитку перших професійних спілок на землях Східної Галичини на переломі XVIII – XIX ст. впливала низка чинників суспільно-політичного, соціального, економічного, виробничого культурно-освітнього та іншого характеру [7, с. 167; 9, с.246-247].

Тому вважаємо за доцільне дещо детальніше зупинитися на проблемі суспільно-політичного характеру, оскільки державні устрої відігравали вагомий роль у формуванні розуміння необхідного об'єднання, створення професійних товариств на українських землях. II поділ земель Польщі слід трактувати як чергове розмежування українських земель між Австрією та Росією. Крах велетенської, ще недавно могутньої польсько-литовської держави Речі Посполитої наприкінці третьої чверті XVIII ст. для правителів багатьох європейських держав виявився доволі несподіваною подією.

Якщо більшість європейських монархів задумувалася над тим, як врятувати Річ Посполиту від загибелі, звідки і яку допомогу й підтримку їй надати, то царська влада діяла: 5 червня 1772 р. в Петербурзі організувала таємну зустріч представників сусідніх держав з метою обговорення реального становища Польщі. Фактично зустріч представників Пруссії, Австрії та Росії завершилася змовою проти Речі Посполитої. За підсумками таємної угоди, щоб “врятувати від катастрофи населення національних окраїн було вирішено забрати їх у Польщі” [4, с.151].

З історії відомо, що подібним чином Московська держава неодноразово таємно від української влади та елітної верхівки одноосібно у своїх інтересах вирішувала важливі державні питання, що призводило Україну до краху. А от наприкінці XVIII ст. жертвою російського агресора стала її недавня союзниця у поділі корінних українських земель – Річ Посполита.

Важливо зауважити, що за підсумками трьох поділів Польщі (1772, 1793 і 1795 рр.) царська Росія забрала найбільше – 62 % площі (462 тис. км²) та 45 % населення (5,5 млн.чол.) [15, с.602-610]. Тоді як лише 48 % польської територіальної спадщини припало для Австрії та Прусії. Це засвідчує не тільки значний загарбницький апетит російського царизму, але і його нечувану підступність. Основні питання, пов'язані з ліквідацією Речі Посполитої і майбутніми стосунками держав-агресорів, врегульовувала Петербурзька конвенція від 26 січня 1797 р. Одна з таємних статей конвенції вимагала, щоб назва Польща назавжди зникла [15, с.602-610].

З розпадом Речі Посполитої дві могутні європейські країни розділили українські землі. Лівобережну Україну приєднала до своїх володінь царська Росія, а Правобережну – забрала Австрія [16, с.190].

Остання у ставленні до населення нових земель пішла шляхом реформаторської діяльності. Видається демократичним, що етнічно чужі австрійські правителі (не фальшиві “братські, рускіє”) запропонували галицьким українцям ще у 70–80-х рр. XVIII ст. низку суспільних реформ. Їх метою було піднесення економічного, матеріально-технічного та культурно-освітнього розвитку населення регіону [17, с. 298-301]. Варто зазначити, що навіть у глухих сільських закутках галицького Прикарпаття й Карпат австрійська влада відкривала парф'яльні, тривіальні та нормальні початкові українські школи.

Після приходу австрійської влади в Галичину відчутно посилювався приплив на галицькі землі німецькомовних переселенців з корінних австрійських та німецьких земель (Саксонії, Фландрії, Тюрингії, Баварії та ін.).

На переселення у Галичину австрійський уряд на пільгових умовах заохочував різнопрофільних фахівців, але найбільшої переваги надавав спеціалістам в галузі промисловості та сільського господарства. Стратегія австрійського уряду полягала у розбудові промислового і транспортного секторів, а також в прискореному освоєнні ресурсів Галичини.

Загалом чисельність мешканців Східної Галичини з 1773 до 1910 року зросла з 1,8 до 5,2 млн.чол. Проте питома вага українців залишалася високою. Так, в 1910 р. приблизно 63 % всього населення краю становили українці, 22 % – поляки, 13 % – євреї та майже 2 % інше населення (німці, росіяни, чехи, вірмени і ін.) [18, с.146-149].

Треба зауважити й те, що українське населення на землях Східної Галичини переважало у сільській місцевості, а у міських населених пунктах, як правило, домінували поляки та євреї. Після 1772 року доповненням до етнокультурного складу краю стало німецькомовне населення.

За короткий період на галицьких землях в пошуку запровадження системи раціонального управління було проведено низку адміністративно-територіальних

реформ. Зокрема, вже в 1773 р. Галичина була розділена на 6 адміністративно-територіальних округів, до складу яких входило 59 дистриктів. Наприклад, округ Станіславів, дистрикт Бережани, Золочів, Самбір і ін.

Однак такий поділ виявився не досконалим. Тому він проіснував всього до 1777 р. В 1782 р. провінція Галичина була розділена на 18 округів, з яких 12 були українськими, а лише 6 – польськими.

В 1867 р. Австрія стала дуалістичною державою і отримала назву Австро-Угорщина. У Галичині тепер вже австро-угорська влада у новому утворенні, що мало назву “Королівство Галіції і Лодомерії з Великим князівством Краківським, князівствами Освенцімським і Заторським” запровадила новий повітовий адміністративно-територіальний устрій земель. Так з 74 повітів 48 було створено на українських землях Східної Галичини [18, с.146-149].

Варто виділити низку реформ австрійської влади, які суттєво вплинули на підйом економічного, соціального, політичного, культурно-освітнього, релігійного розвитку населення Східної Галичини. Зокрема, адміністративно-територіальна реформа не тільки передбачала чітке окреслення територіальних меж тих чи інших адміністративних одиниць, але й встановлювала персональну відповідальність старост перед владою за їх функціонування, запроваджувала у міські ради самоврядування громад, демократизувала і розширювала повноваження магістратів тощо.

Аграрна реформа вносила обмеження в тривалість панщини (до 3-х днів на тиждень), а в 1789 р. панщину взагалі було скасовано, хоча в 1790 р. новий австрійський правитель – імператор Леопольд, який прийшов до влади після смерті імператора Йосифа II, знову відновив. Надзвичайно важливе значення для розвитку Галичини отримав рескрипт про звільнення селян від поміщицької залежності.

Особливої уваги набули так звані “Інвентарі” та метрики, до яких спеціальні комісії вносили розміри земельних ділянок мешканців усіх населених пунктів Галичини та їх місце знаходження, склад сімей, повинності, розміри податків тощо. Зараз це унікальні історичні джерела, які зберігаються у фондах Центрального державного історичного архіву України у Львові і є більш відомі під назвою Йосифінська та Францисканська метрики. Свої назви вони отримали від імен імператорів Йосифа II та Франца I, в роки правління яких відбувалося формування документів.

У процесі соціального розвитку населення Галичини велике значення отримала заборона поміщикам з боку держави застосовувати фізичне побиття селян, практикувати публічні тілесні покарання за провини тощо. Тоді ж було заборонено вчиняти самосуд, ліквідовано поміщицькі суди та запроваджено нові судові органи на демократичній змагальній системі.

Як на загал, німецька мова отримала домінантне значення у державних структурах. Львів перейменували на Лемберг. В Східній Галичині з’явилися нові сільські населені пункти, які заклали німецькі колоністи. Вони виділялися характерними німецькомовними назвами (Аннаберг, Кйонігсау, Візенберг, Йосефберг, Угартсберг,

Мільбах, Дорнфельд, Рефельд, Ернсдорф і ін.). Найбільше їх на галицьких землях було засновано у 70–80-х рр. XVIII ст. [19, с.68-74; 20, с.102-108].

Незважаючи на запровадження німецької мови в адміністративних, судових, поліцейських та інших державних закладах й установах, в культурно-освітньому плані важливе значення отримало відкриття в багатьох населених пунктах Східної Галичини державних початкових шкіл з рідною (українською) мовою навчання. Навіть у Львівському університеті було відкрито Руський інститут, де короткий період (до 1808 р.) викладали українською мовою [18, с.146-149].

Церква перейшла в пряме підпорядкування держави. Було проголошено рівноправність усіх релігій в Галичині. А для потреб корінного населення Східної Галичини у Відні австрійська влада відкрила греко-католицьку семінарію “Барба-реум” [18, с.146-149].

Висновки. Формування перших професійних товариств на українських землях у XVIII–XIX століттях було зумовлене комплексним поєднанням історичних, державних, соціальних, економічних та культурно-освітніх чинників. Державні реформи австрійської влади, зокрема адміністративно-територіальні, аграрні та освітні зміни, сприяли піднесенню економічного, культурного та соціального розвитку населення Східної Галичини. Зовнішньополітичні обставини, включно з поділами Польщі та різними підходами Австрійської та Російської імперій до управління українськими землями, визначали можливості і обмеження для організації громадських і професійних об’єднань. Соціальна активність селян, ремісників, торговців, духовенства та інтелігенції стимулювала розвиток самоорганізації та громадянської свідомості. Перші професійні об’єднання не лише задовольняли потреби місцевого населення, а й стали важливою складовою формування основ українського профспілкового руху, закладаючи підвалини для розвитку громадянського суспільства та демократичних практик у майбутньому.

Таким чином, можна узагальнити, що реформи австрійської влади в Галичині виявилися надзвичайно необхідними, важливими, демократичними. Вони сприяли соціальній, економічній, політичній, духовній, культурно-освітній модернізації населення краю. Не випадково серед селянства, ремісників, торговців, православного духовенства, чернецтва вже наприкінці XVIII ст. поширилися ілюзорні настрої позитивного ставлення до владних структур. Але, незважаючи на паростки демократизму, австрійська влада свідомо стимулювала посилення німецького впливу у галицькому суспільстві, що нерідко відсувало українців у їх діяльності на другорядний план. Перевага у багатьох владних питаннях надавалася польській шляхті. Тому польська та німецька мова зайняли домінантне становище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берест, І. (2012). Зародження та діяльність перших профспілок на українських землях у XIX ст. // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України, (4), 76–83.
2. Берест, І. Р. (2017). Передумови та середовище виникнення робітничих кас взаємної допомоги серед львівських друкарів. // Наукові записки, 2(55), 287–293.

3. Берест, І. (2017). Зародження, розвиток та діяльність першої профспілки друкарів Східної Галичини в 1817–1848 рр. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія (За ред. І. С. Зуляка), Вип. 2, ч. 1, 37–43. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка.
4. Берест, І. Р. (2014). Огляд політичної ситуації в Східній Галичині у часі появи та роботи профспілок. // Грані, 17(6), 150–154.
5. Berest, I., Honchar, S., & Gonchar, O. (2024). Trade unions of Eastern Galicia during the socio-political processes of the 19th–early 20th centuries. In *Data-Centric Business and Applications: Advancements in Information and Knowledge Management* (Vol. 2, pp. 141–164). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-59131-0_7
6. Берест, І. Р. (1995). Нариси історії профспілкового руху в Західній Україні (1817–1939). Дрогобич : Відродження.
7. Берест, І., Берест, І. Р., Пасічник, М., Савчук, Г., & Олійник, М. (2020). Аналіз статуту та першого року діяльності Львівського товариства галицьких лікарів («Towarzystwo lekarzów galicyjskich»). Медичні перспективи, 25(2), 168–176. <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2020.2.206799>.
8. Берест, І. Р. (2017). Аналіз львівської профспілкової преси поліграфістів на прикладі часописів «Czcionka» і «Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych». Грані, 20(11), 17–21. <https://doi.org/10.15421/1717142>.
9. Берест, І. Р., & Гончар, О. В. (2025). Аналіз основної польської історіографії профспілкового руху в Галичині. У Інформація, комунікація, суспільство 2025 : збірник матеріалів XIV Міжнародної наукової конференції (с. 246–247). Зозулі, Львівська обл.
10. Гончар, С., & Гончар, О. (2023). Загальні проблеми медіакомунікацій на сторінках галицької профспілкової преси XIX століття. У Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнародної наукової конференції, 22–23 листопада 2023 р. (Ч. 1, с. 52–53). Харків : ХДАК.
11. Kieszczyński, L. (1972). Kronika ruchu zawodowego w Polsce. 1808–1939. Warszawa: Instytut Wydawniczy CRZZ.
12. Weixner, B. (1993). Gewerkschaften: Stichwort: Arbeiterbewegung, Sozialistengesetz, Tarifautonomie u.a. München: W. Heyne.
13. Bauer, O. (1928). Die wirtschaftliche und soziale Lage Österreichs (Bund der freien Gewerkschaften Österreichs). Wien: Arbeit und Wirtschaft.
14. Arent, J. (1931). L'Actions syndicale. Bruxelles.
15. Зашкільняк, Л. (ред.). (2001). Історія Центрально-Східної Європи: Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.
16. Андрусак, Т. (2001). Вічний мир. У І. Підкова та Р. Шуст (ред.), Довідник з історії України (А–Я): Посібник для середніх загальноосвітніх навчальних закладів (с. 190). Київ: Генеза.
17. Дорошенко, Д. (1991). Нарис історії України (Т. 2: Від половини XVII століття). Київ: Глобус.
18. Мудрий, М. (2001). Галичина. У І. Підкова та Р. Шуст (ред.), Довідник з історії України (А–Я) (с. 146–149). Київ: Генеза.

19. Штойко, П. (1996). Географія німецьких поселень у Галичині кінця XVIII – початку XX століть. У Німецькі колонії Галичини: Історія. Архітектура. Культура. Збірник наукових праць (с. 68–74). Львів.
20. Берест, Л. І., & Берест, Р. (2013). Німецька колонія Ерсдорф: Історія і сучасність. У Туристичними шляхами Прикарпаття: Збірник наукових праць (с. 102–108). Львів: Манускрипт.

REFERENCES

1. Berest, I. (2012). The emergence and activities of the first trade unions in the Ukrainian lands in the 19th century. *Visnyk Akademii Pratsi i Sotsialnykh Vidnosyn Federatsii Profspilok Ukrainy*, (4), 76–83.
2. Berest, I. R. (2017). Preconditions and environment for the emergence of mutual aid funds among Lviv printers. *Naukovi Zapysky*, 2(55), 287–293.
3. Berest, I. (2017). The emergence, development, and activities of the first printers' trade union in Eastern Galicia in 1817–1848. In I. S. Zuliak (Ed.), *Naukovi Zapysky Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. History Series* (Vol. 2, Part 1, pp. 37–43). Ternopil: Ternopil National Pedagogical University Publishing House.
4. Berest, I. R. (2014). Overview of the political situation in Eastern Galicia during the emergence and activities of trade unions. *Grani*, 17(6), 150–154.
5. Berest, I., Honchar, S., & Gonchar, O. (2024). Trade unions of Eastern Galicia during the socio-political processes of the 19th–early 20th centuries. In *Data-Centric Business and Applications: Advancements in Information and Knowledge Management* (Vol. 2, pp. 141–164). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-59131-0_7.
6. Berest, R. (1995). *Outlines of the history of the trade union movement in Western Ukraine (1817–1939)*. Drohobych: Vidrozhennia.
7. Berest, I., Berest, R., Pasichnyk, M., Savchuk, H., & Oliinyk, M. (2020). Analysis of the charter and first year of activity of the Lviv Society of Galician Physicians (*Towarzystwo lekarzów galicyjskich*). *Medical Perspectives*, 25(2), 168–176. <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2020.2.206799>.
8. Berest, I. R. (2017). Analysis of the Lviv printers' trade press based on the periodicals *Czcionka* and *Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych*. *Grani*, 20(11), 17–21. <https://doi.org/10.15421/1717142>.
9. Berest, I. R., & Gonchar, O. V. (2025). Analysis of the main Polish historiography of the trade union movement in Galicia. In *Information, Communication, Society 2025: Proceedings of the XIV International Scientific Conference* (pp. 246–247). Zozuli, Lviv region.
10. Honchar, S., & Honchar, O. (2023). General problems of media communication on the pages of the Galician trade press of the 19th century. In *Culturology and Social Communications: Innovative Development Strategies: Proceedings of the International Scientific Conference, November 22–23, 2023* (Part 1, pp. 52–53). Kharkiv: KhDAK.
11. Kieszczyński, L. (1972). *Kronika ruchu zawodowego w Polsce. 1808–1939*. Warszawa: Instytut Wydawniczy CRZZ.
12. Weixner, B. (1993). *Gewerkschaften: Stichwort: Arbeiterbewegung, Sozialistengesetz, Tarifautonomie u.a.* München: W. Heyne.

13. Bauer, O. (1928). *Die wirtschaftliche und soziale Lage Österreichs (Bund der freien Gewerkschaften Österreichs)*. Wien: Arbeit und Wirtschaft.
14. Arent, J. (1931). *L'Actions syndicale*. Bruxelles.
15. Zashkilniak, L. (Ed.). (2001). *History of Central and Eastern Europe: A manual for students of historical and humanitarian faculties*. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv.
16. Andrusyak, T. (2001). Eternal peace. In I. Pidkova & R. Shust (Eds.), *Handbook of the history of Ukraine (A–Z): A manual for secondary schools* (p. 190). Kyiv: Heneza.
17. Doroshenko, D. (1991). *Outline of the history of Ukraine* (Vol. 2: From the mid-17th century). Kyiv: Globus.
18. Mudryi, M. (2001). Galicia. In I. Pidkova & R. Shust (Eds.), *Handbook of the history of Ukraine (A–Z)* (pp. 146–149). Kyiv: Heneza.
19. Shtoyko, P. (1996). Geography of German settlements in Galicia at the end of the 18th – beginning of the 20th centuries. In *German colonies of Galicia: History. Architecture. Culture. Collection of scientific works* (pp. 68–74). Lviv.
20. Berest, L. I., & Berest, R. (2013). German colony Erzdorf: History and modernity. In *Tourist Routes of Prykarpattia: Collection of Scientific Papers* (pp. 102–108). Lviv: Manuscript.

doi: 10.32403/0554-4866-2025-2-90-227-237

FACTORS INFLUENCING THE FORMATION OF THE FIRST PROFESSIONAL UNIONS OF PRINTERS IN UKRAINE

M. S. Pasichnyk

*Institute of Printing and Media Technologies
Lviv Polytechnic National University
19 Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine
ms.pasichnyk@ukr.net*

The relevance of the study is determined by the need for a deeper understanding of the historical and state factors that influenced the formation of the first professional associations on Ukrainian lands, which represent an important component in the development of civil society and the trade union movement. Examining this issue allows for an analysis of how external political circumstances, state reforms, and socio-economic transformations affected the organization of workers', peasants', and intellectuals' associations. The topic is also relevant for understanding the historical roots of contemporary trade union movements in Ukraine, assessing the role of social solidarity, and drawing lessons from past experiences for the protection of labor rights and the development of democratic practices.

The aim of the study is to identify and analyze the historical and state factors that influenced the formation of the first professional associations on Ukrainian lands in the 18th–19th centuries, as well as to examine the social, political, economic, cultural, and educational conditions that contributed to their emergence. The research also seeks

to assess the impact of external political factors, including the partitions of Poland and the policies of the Austrian and Russian Empires, on the organization of workers', peasants', and intellectuals' associations, and to evaluate how state reforms laid the foundations for the development of civil society and the early Ukrainian trade union movement.

The methodology of the study is based on a comprehensive historical-scientific approach, which involves the use of both theoretical and empirical research methods. Theoretical methods include systemic analysis, comparative-historical analysis, examination of socio-political and economic factors, and interpretation of historical sources. Empirical methods involve the study of archival materials, statistical data, administrative documents, metric records, and other primary sources from the 18th–19th centuries. Additionally, the method of synthesis is applied to integrate the collected data and form a holistic understanding of the processes that led to the emergence of professional associations on Ukrainian lands.

The study revealed that the formation of the first professional associations on Ukrainian lands in the 18th–19th centuries was influenced by a complex interplay of historical, political, social, and economic factors. Key results indicate that state reforms implemented by the Austrian authorities in Eastern Galicia, including administrative, educational, and agrarian policies, significantly facilitated social mobilization and the development of self-organization among workers, peasants, and the intelligentsia. The partitions of Poland and the differing approaches of the Austrian and Russian empires shaped the opportunities and limitations for professional association activities. The research demonstrates that the emergence of early professional organizations was not only a response to local socio-economic needs but also a reflection of broader political and cultural transformations, laying the foundations for the future Ukrainian trade union movement.

The scientific novelty of the study lies in the comprehensive analysis of historical and state factors that influenced the formation of the first professional associations on Ukrainian lands in the 18th–19th centuries. For the first time, the research systematically examines the combined impact of socio-political reforms, external political circumstances such as the partitions of Poland, and demographic and cultural transformations on the organization of workers', peasants', and intellectuals' associations. The study also highlights the role of Austrian administrative and educational policies in Eastern Galicia as a significant catalyst for social mobilization and self-organization, providing new insights into the foundations of the early Ukrainian trade union movement.

The practical significance of the study lies in its potential to inform contemporary research and practice in the fields of labor relations, trade union development, and civil society formation in Ukraine. By analyzing historical experiences of professional association formation, the research provides insights into the factors that facilitate or hinder social organization and collective action. The findings can be applied in educational programs, policy development, and the improvement of strategies for strengthening trade unions and other professional organizations, as well as in promoting social solidarity and protecting workers' rights in modern Ukraine.

The study concludes that the formation of the first professional associations on Ukrainian lands in the 18th–19th centuries was shaped by a combination of historical, political, social, and economic factors. State reforms, external political circumstances, and cultural transformations created conditions for social mobilization and the organization of workers', peasants', and intellectuals' associations.

Keywords: *trade unions, trade union movement, Eastern Galicia, history of civic organizations, Polish–Lithuanian Commonwealth, Austria, periodicals, printers, press.*

Стаття надійшла до редакції 19.09.2025.

Received 19.09.2025.